

Bożena Tokarz

SP nr 9 w Rybniku

Dla klas: 7 i 8

Scenariusz lekcji

Stan wojenny w Polsce

Lekcja realizowana w ramach projektu:

**Pamięć81 „Gdy gaśnie pamięć ludzka, dalej mówią kamienie
13 grudnia 1981r. – PAMIĘTAMY!”.**

Cele lekcji

- ukazanie przyczyn wprowadzenia stanu wojennego w Polsce
- przedstawienie realiów życia społecznego i gospodarczego w tym okresie,
- omówienie powstania Solidarności,
- omówienie represji stosowanych przez władze PRL wobec działaczy opozycji
- przedstawienie warunków życia Polaków w okresie trwania stanu wojennego
- analiza postaw Polaków wobec stanu wojennego
- przybliżenie wydarzeń z 16 grudnia 1981 r.
- ukazanie kontrowersji wynikających z wprowadzenia stanu wojennego przez gen. Jaruzelskiego

Metody pracy

- wykład
- analiza tekstów źródłowych
- burza mózgów
- praca z mapą ścienną
- praca z materiałem ikonograficznym
- praca z materiałem filmowym i fonicznym

Formy pracy

- indywidualna
- grupowa
- zbiorowa

Środki dydaktyczne

- tekst *Obwieszczenie o wprowadzeniu stanu wojennego*
- tekst *Meldunek nr 18 z 16 grudnia 1981r.*
- nagranie – *Relacja Grzegorza Stawskiego, internowanego w okresie stanu wojennego*

- piosenka i wiersz *Chłopcy z kopalni „Wujek”*
- dokumentacja fotograficzna z okresu pacyfikacji kopalni „Wujek”
- mapa ścienna Polski
- projektor

Przebieg zajęć

Wprowadzenie do lekcji

1. Przywitanie uczniów i przedstawienie celów lekcji.
2. Przypomnienie sytuacji w Polsce w latach 1980 – 1981 - omówienie podstawowych problemów politycznych, społecznych i gospodarczych. Omówienie powstania Solidarności.

Przebieg lekcji

1. Przedstawienie przyczyn wprowadzenia stanu wojennego uwzględniając kontrowersje wobec decyzji gen. Jaruzelskiego.
2. Ćwiczenie 1 – przeprowadzone dla utrwalenia wiadomości o stanie wojennym (załącznik nr 1). Wspólna analiza zadania z zadań udostępnionych przez IPN.
3. Ćwiczenie 2 – Praca z tekstem *Obwieszczenie o wprowadzeniu stanu wojennego* (załącznik nr 2). Uczniowie wspólnie zastanawiają się i odpowiadają na pytanie „Które z ograniczeń nałożonych na naszych rodaków były waszym zdaniem najbardziej dotkliwe?”, samodzielnie uzupełniają kartę pracy.
4. Zapoznanie z przykładami represji stosowanymi przez władze komunistyczne wobec działaczy opozycji.
5. Odsłuchanie fragmentu nagrania - *relacji Grzegorza Stawskiego, internowanego w okresie stanu wojennego* <https://scwis.pl/relacje-swiadkow/grzegorz-stawski-stan-wojenny-internowanie/>
6. Uczniowie oglądają film edukacyjny poświęcony wydarzeniom z okresu stanu wojennego <https://zpe.gov.pl/a/powstanie-solidarnosci-i-stan-wojenny/D1CygZdik>
7. Przedstawienie postaw Polaków wobec wprowadzonego stanu wojennego.
8. Odsłuchanie piosenki „*Chłopcy z kopalni „Wujek”* (słowa: Marian Sworzeń, muzyka: Anna Leśniewska – Kudełka) <https://www.youtube.com/watch?v=bbq-Uw9LQzo> (załącznik nr 3).
9. Przybliżenie wydarzeń z 16 grudnia 1981 roku na podstawie materiału ikonograficznego ze strony e – podręcznik oraz *Meldunku nr 18 Zespołu Informacyjno- Dokumentacyjnego Sztabu MSW* (załącznik nr 4).

Podsumowanie tematu

1. Uczniowie odpowiadają na pytanie: „Dlaczego stan wojenny wzbudza tyle kontrowersji wśród Polaków?”

Ćwiczenie 1 Ćwiczenia wykorzystane ze strony: pamiec81.pl

Przeczytaj tekst piosenki śpiewanej podczas stanu wojennego i odpowiedź na pytania:

„13-tego grudnia roku
pamiętnego.

Wylęła się WRON-a z
jaja czerwonego.

Rozpostarła skrzydła od
Gdańska po Kraków.

Wtrąciła za kraty
najlepszych Polaków”.

1. Podaj datę rozpoczęcia stanu wojennego:
2. Rozwiń skrót WRON:
3. Wyjaśnij znaczenie sformułowania „czerwone jajo”
4. Podaj nazwę akcji towarzyszącej wprowadzeniu stanu wojennego, do jakiej odnosi się fragment:
„Wtrąciła za kraty najlepszych Polaków”. Opisz cel, jaki miała realizować ta akcja.

Ćwiczenie 2 Na podstawie tekstu źródłowego wykonaj poniższe polecenia

Załącznik nr 2

1. Podkreśl odpowiedzi na poniższe pytania (tekst wielokrotnego wyboru)
 - a. Zgodnie z Obwieszczeniem w okresie stanu wojennego nie wolno było uczestniczyć:
 - w mszach świętych w kościołach i kaplicach
 - w zgromadzeniach i strajkach
 - w koncertach i meczach piłkarskich.
 - b. Zgodnie z Obwieszczeniem w okresie stanu wojennego uczniowie w wieku 15 lat:
 - w miejscach publicznych i domach nie mogli przebywać bez opiekunów
 - w miejscach publicznych musieli posiadać przy sobie odpowiedni dokument tożsamości
 - w miejscach publicznych nie musieli posiadać przy sobie odpowiedniego dokumentu tożsamości
 - c. Zgodnie z Obwieszczeniem w okresie stanu wojennego władza:
 - mogła kontrolować rozmowy telefoniczne
 - nie mogła ograniczać swobód obywatelskich
 - mogła cenzurować prywatne listy

OBWIESZCZENIE

o wprowadzeniu stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa

Kierując się potrzebą zapewnienia wzmożonej ochrony podstawowych interesów państwa i obywateli, w celu stworzenia warunków skutecznej ochrony spokoju, ładu i porządku publicznego oraz przywrócenia naruszonej dyscypliny społecznej, a także mając na względzie zabezpieczenie możliwości sprawnego funkcjonowania władzy i administracji państwowej oraz gospodarki narodowej – działając na podstawie art. 33 ust. 2 Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej – Rada Państwa wprowadziła stan wojenny.

W związku z tym podaje się do publicznej wiadomości, że na czas obowiązywania stanu wojennego w szczególności:

- 1) zakazane zostało zwoływanie i odbywanie wszelkiego rodzaju zgromadzeń, pochodów i manifestacji, a także organizowanie i przeprowadzanie zbiórek publicznych oraz imprez artystycznych, rozrywkowych i sportowych bez uprzedniego uzyskania zezwolenia właściwego terenowego organu administracji państwowej, z wyjątkiem nabożeństw i obrzędów religijnych odbywających się w obrębie kościołów, kaplic i innych miejsc przeznaczonych wyłącznie do tych celów;
- 2) zakazane zostało rozpowszechnianie wszelkiego rodzaju wydawnictw, publikacji i informacji każdym sposobem, publiczne wykonywanie utworów artystycznych oraz użytkowanie jakichkolwiek urządzeń poligraficznych bez uprzedniego uzyskania zgody właściwego organu;
- 3) zawieszono zostało prawo pracowników do organizowania i przeprowadzania wszelkiego rodzaju strajków oraz akcji protestacyjnych;
- 4) nałożony został na osoby przebywające w miejscach publicznych obowiązek posiadania przy sobie dokumentu stwierdzającego tożsamość, a w stosunku do uczniów szkół mających ukończone lat 13 – legitymacji szkolnej lub tymczasowego dowodu osobistego;
- 5) wprowadzony został obowiązek uprzedniego uzyskiwania zezwolenia właściwego terenowego organu administracji państwowej na pobyt stały w strefie nadgranicznej, a organu Milicji Obywatelskiej na pobyt czasowy w tej strefie;
- 6) zakazane zostało uprawianie turystyki oraz sportów żeglarskich i wioślarskich na morskich wodach wewnętrznych i terytorialnych.

Ponadto w czasie obowiązywania stanu wojennego, w zakresie powszechnego obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej:

- 1) poborowi uznani za zdolnych do służby wojskowej oraz żołnierze rezerwy niezależnie od ich przeznaczenia mogą być w każdym czasie powołani do czynnej służby wojskowej, na zarządzenie Ministra Obrony Narodowej;
- 2) określone jednostki organizacyjne administracji państwowej i gospodarki narodowej, wykonujące zadania szczególnie ważne dla obronności i bezpieczeństwa państwa, objęte zostały militaryzacją, co oznacza nałożenie na osoby zatrudnione w tych jednostkach szczególnych obowiązków, o których osoby te zostaną poinformowane przez kierowników zakładów pracy;
- 3) osoby przeznaczone do służby w określonych formacjach obrony cywilnej mogą być zobowiązane do pełnienia czynnej służby w obronie cywilnej w czasie i zakresie wynikającym z wykonywanych zadań;
- 4) obywatele mogą być zobowiązani przez właściwe terenowe organy administracji państwowej i organy administracji wojskowej do wykonania określonych świadczeń osobistych i rzeczowych na rzecz obrony państwa.

W czasie obowiązywania stanu wojennego, jeżeli będą tego wymagały interesy ochrony spokoju, ładu i porządku publicznego, uprawnione organy administracji państwowej mogą również:

- 1) wprowadzić ograniczenia swobody poruszania się mieszkańców w określonym czasie i miejscach przez wprowadzenie godziny milicyjnej albo zakazu opuszczania lub przybywania do określonych województw, miast i gmin;
- 2) nałożyć obowiązek uprzedniego uzyskiwania zezwolenia właściwego terenowego organu administracji państwowej na zmianę miejsca pobytu, polegającą na przeniesieniu się do innej miejscowości na czas dłuższy niż 48 godzin oraz obowiązek niezwłocznego zameldowania się w nowym miejscu pobytu;
- 3) zawiesić działalność stowarzyszeń, związków zawodowych, zrzeszeń oraz organizacji społecznych i zawodowych, których działalność stano-

wi zagrożenie dla interesów bezpieczeństwa państwa, z wyjątkiem kościołów i związków wyznaniowych;

- 4) wprowadzić cenzurę przesyłek pocztowych, korespondencji telekomunikacyjnej oraz kontrolę rozmów telefonicznych;
- 5) zobowiązać posiadaczy radiowych urządzeń nadawczych i nadawczo-odbiorczych do złożenia tych urządzeń do depozytu we wskazanych miejscach;
- 6) zobowiązać posiadaczy broni palnej krótkiej oraz broni myśliwskiej i sportowej, a także posiadaczy amunicji i materiałów wybuchowych do złożenia ich we wskazanych miejscach;
- 7) zakazać dokonywania zdjęć fotograficznych i filmowych oraz obrazów telewizyjnych określonych obiektów i miejsc albo na określonych obszarach;
- 8) zakazać używania określonych odznak i mundurów;
- 9) wstrzymać lub ograniczyć pracę określonych urządzeń łączności oraz wykonywanie usług łączności pocztowej i telekomunikacyjnej;
- 10) zawiesić lub ograniczyć przewóz osób i rzeczy w transporcie drogowym, kolejowym, lotniczym i wodnym oraz ruch pojazdów mechanicznych na drogach publicznych;
- 11) zamknąć lub ograniczyć graniczny ruch osobowy i towarowy przez przejścia graniczne.

W czasie obowiązywania stanu wojennego osoby naruszające wprowadzone zakazy, nakazy i ograniczenia, podlegają obustronnej odpowiedzialności karnej za przestępstwa lub wykroczenia w postępowaniu doraźnym i przyspieszonym.

Osoby, mające ukończone lat 17, w stosunku do których istnieje uzasadnione podejrzenie, iż pozostając na wolności prowadzić będą działalność zagrażającą bezpieczeństwu państwa mogą być internowane w ośrodkach odosobnienia na czas obowiązywania stanu wojennego – na podstawie decyzji komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej.

W stosunku do osób pełniących służbę wojskową i służbę w jednostkach zmilitaryzowanych oraz służbę w obronie cywilnej – stosowana będzie za przestępstwa popełnione w związku z tą służbą odpowiedzialność karna przed sądami wojskowymi według przepisów odnoszących się do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej w czasie wojny.

Podaje się również do publicznej wiadomości, że w przypadkach zbiorowego lub indywidualnego bezpośredniego zagrożenia życia, zdrowia lub wolności obywateli albo mienia społecznego, indywidualnego lub osobistego znacznej wartości, a także zagrożenia lub zajęcia budynków administracji państwowej i organizacji politycznych oraz ważnych obiektów i urządzeń gospodarki narodowej albo obiektów ważnych dla obronności lub bezpieczeństwa państwa, obok indywidualnych i zespołowych działań funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej i innych formacji powołanych do ochrony porządku publicznego mogą być wprowadzone oddziały i pododdziały sił zbrojnych /wojska/, przy czym wszelkie te siły uprawnione są do użycia środków przymusu bezpośredniego w celu przywrócenia spokoju, ładu i porządku publicznego.

Wzywa się wszystkich obywateli do bezwzględnej przestrzegania wprowadzonych zakazów, nakazów i ograniczeń oraz wykonywania innych nałożonych obowiązków, a także podporządkowania się wszelkim zarządzeniom uprawnionych władz, wydanym w celu zapewnienia spokoju, ładu i porządku publicznego oraz umocnienia dyscypliny społecznej.

PRZEWODNICZĄCY RADY PAŃSTWA
POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ

stan wojenny -

godzina milicyjna -

przepustka -

Załącznik nr 3

Marian Sworzeń

„Chłopcy z kopalni „Wujek”

Naręcza wiosennych kwiatów
rozświetlą wnętrza kościołów, przy
wielkanocnym grobie zastygną warty
aniołów. I wasz dzień kiedyś
nadejdzie, chłopcy z kopalni
„Wujek”. Anioł pod płaszczem
skrzydła ukryje, przez góry do Polski
się przedrze i głaz wam znad grobu
odsunie. Pochylą się ludzkie serca
krzyż ucałować rozpięty, by jednym
westchnieniem objąć swój żywot
grzeszny i święty. Podwójne krzyże
Poznania, podwójne krzyże Gdańska,
mała drzewina z Katowic to męka
nasza – i Pańska.

Zadzwonią dzwony na jutrznię,
niejeden z nas oczy przetrze,
gdzie ciało było i całun – drga
zaskoczone powietrze. Tak
wielu nas jeszcze czeka, tak
wiele spraw się powtórzy.
Judasz sam siebie osądzi i Piotr
– po zaparciu się – wróci.

Warszawa, dnia 16 grudnia 1981 roku

MINISTERSTWO
SPRAW WEWNĘTRZNYCH
SZTAB

TAJNE
Egz.nr...

TYLKO DLA ADRESATA
/po wykorzystaniu zniszczyć/

MELDUNEK NR 18
godz. 20⁰⁰

KATOWICE

O godz. 11⁰⁵ siły WP i ZOMO rozpoczęły akcję w Kopalni "Wujek". Atak został odparty. Straty po stronie górników - 6 zabitych i 20 rannych. Po stronie atakujących - 13 rannych /ich życiu nie zagraża niebezpieczeństwo/. Po wycofaniu się sił porządkowych górnicy zażądali negocjacji. W wyniku negocjacji, które prowadził szef Sztabu Wojewódzkiego płk Kępka górnicy rozpoczęli opuszczanie kopalni.

W dalszym ciągu okupowane są kopalnie: "Julian", "Andaluzja", "Brzeszcze", "Piast", "Ziemowit". Rozpoczęły się również strajki w Tarnowskich Górach. W kopalni "Borynia" nie zjechało 300 górników.

GDĄŃSK

Trwa akcja sił porządkowych w rejonie Dworca Głównego PKP i Pomnika Stoczniovców. Użyto środków przemocy /bez broni palnej/. W mniejszych ogniskach MO nie interweniuje z braku sił i środków.

WROCLAW

Zlikwidowano strajki w "Fadromie", "Hutmenie", i "Polarze" poprzez interwencję sił porządkowych. W trakcie re-